

Osnovna šola Rodica
Domžale, Kettejeva ulica 13

VODNJAKI V JARŠAH, NA RODICI IN VIRU

Gibanje znanost mladini
Raziskovalna naloga s področja geografije

Avtorice: Katja Bigec, Katja Klopčič in Tjaša Zupanek
Mentorica: Vilma Vrtačnik Merčun, prof. geogr. in soc.

Domžale, marec 2003

K A Z A L O

	Stran
1. Povzetek.. ..	3
2. Zahvala	4
3. Uvod	4
4. Vodnjaki v literaturi	5
5. Predstavitev vodnjakov na območju Rodice, Jarš in Vira.....	7
6. Značilnosti vodnjakov na območju Rodice, Jarš in Vira.....	14
7. Razprava in zaključek.....	27
8. Literatura in viri.....	28
9. Priloga	28

1. POVZETEK

V raziskovalni nalogi obravnavamo 15 vodnjakov na območju Jarš, Rodice in Vira. Vse te vodnjake polni podtalnica. Pred zgraditvijo vodovoda so vodo iz vodnjakov uporabljali za pitje, gospodinjstvo, za napajanje živine in drugo. Večina ljudi je vodo iz vodnjakov uporabljala vse do zgraditve vodovoda, nekateri pa tudi še kasneje. Vodnjaki so globoki od 10 do 25 metrov. Na našem območju so vsi vodnjaki pokriti in imajo črpalko. Vode iz vodnjakov danes ne uporabljajo več, razen pri eni hiši, kjer z njo zalivajo vrt. Večina vodnjakov je betonskih, nekateri pa so narejeni tudi iz skal ali drugega materiala. Vodnjaki so dokaj dobro ohranjeni, skoraj vsi imajo ohranjeno tudi črpalko. Lastniki dobro skrbijo za svoje vodnjake, saj se še spominjajo, kako koristni so bili v preteklosti. Večina jih je pripravljena obnoviti.

Slika 1: Vodnjak na Linhartovi 1 na Viru je last Martine Cerar.

ABSTRACT

In the research paper fifteen wells in the areas of Jarše, Rodica and Vir have been studied. All these wells are filled by underground water. Before constructing the waterworks, they used the water from the wells for drinking, housework, watering cattle etc. Most people had used water from wells as long as waterworks were built, but some of them continued using it even after the construction of the wells. Wells are 10-25 m deep. In the above mentioned areas all the wells are covered and have a pump. Water from wells is not used nowadays except for one house, which uses it for watering the garden. The majority of wells are made of concrete, rock and some other material. The wells are in a good condition and almost all of them have a well preserved pump as well. The owners take good care of their wells for they can remember how useful they once were. Therefore, most of them are ready to renew the wells.

2. ZAHVALA

Zahvaljujemo se vsem domačinom na območju Jarš, Rodice in Vira, ki so nam omogočili, da smo prišle do podatkov o vodnjakih. Vsi so nam tudi dovolili, da smo vodnjake fotografirale in nam povedali še več drugih zanimivosti o nekdanji uporabi vode iz teh vodnjakov, o katerih smo jih spraševale. Vsem najlepša hvala!

3. UVOD

Odkar imamo v kraju vodovod, vodnjaki ne služijo več svojemu prvotnemu namenu. Vendar na več mestih še lahko opazimo lične vodnjake ali pa bolj preproste navadne črpalke za vodo. Zanimalo nas je, kje imajo vodnjake še ohranjene, kako globoki so, kdaj so bili zgrajeni, iz kakšnega materiala so bili sezidani in še druge značilnosti vodnjakov na našem območju, ki jih predstavljamo v tej raziskovalni nalogi.

Z vodnjaki smo se začele ukvarjati v oktobru 2002. Najprej smo poiskale literaturo o njih. Nato smo sestavile vprašalnik o tem, kar nas je o njih zanimalo. V novembru 2002 smo se odpravile na terensko delo po okoliških naseljih. Spraševale smo domačine, ki imajo vodnjake in skoraj vsi so nam znali o njih veliko povedati. S seboj smo imele tudi fotoaparata, tako da smo vodnjake sproti tudi slikovno dokumentirale. Vse fotografije vodnjakov so bile narejene v novembru 2002. Vendar smo fotografirale več vodnjakov, o katerih nismo uspele dobiti podatkov, ker ljudi ni bilo doma. Sledilo je delo v računalnici, kjer smo uredile zbrane podatke in pričele izdelovati zbirne tabele ter grafikone. Pri nekaterih vprašanjih smo opazile, da smo bile na terenu premalo natančne npr. pri navodilu: »Opišite zunanji izgled vodnjaka.« Če bomo še enkrat odšle na teren, bomo vzele s seboj tudi meter, da bomo zunanje dele vodnjakov premerile in jih enotno opisale.

Pred odhodom na teren si nismo mislile, da bomo v naši okolici našle toliko vodnjakov. Predvidevale smo, da je vodnjake polnila podtalnica, saj se pod nami nahaja prod in pesek, nismo pa vedele, kako so vodo iz vodnjakov črpali.

Slika 2: Vodnjak na Žnidaršičevi 6 na Viru je last Franca Levca.

4. VODNJAKI V LITERATURI

V Enciklopediji Slovenije beremo, da je vodnjak zaprt prostor za zbiranje in shranjevanje večjih količin pitne vode, obenem pa tudi naprava za črpanje in natakanje vode (Enciklopedija Slovenije, 2000, str. 290).

Vodnjaki so bili v preteklosti najbolj razširjeni ob stanovanjskih hišah, kmečkih domačijah, vinskih kletih, od sredine 20. stoletja dalje pa tudi ob počitniških hišicah. Vodnjaki so bili pogosto skopani na dvoriščih gradov, graščin, dvorcev in palač ali pa so v obliki fontan in vodometrov krasili parke. Lega vodnjakov je odvisna od vodnega vira. Vodnjak na podtalno vodo je običajno grajen tam, kjer so ljudje pričakovali, da bodo našli močan podzemski vodni tok. Domnevno je najgloblji tak vodnjak na Slovenskem na Velenjskem gradu. Globok je 60 metrov (Enciklopedija Slovenija, 2000, str. 291).

V predelih, kjer nimajo talne vode, je vodnjake polnila kapnica. Taki vodnjaki so najpogostejše na prepustnih apnenčastih tleh na krasu (v pokrajini Kras, na Trnovskem gozdu, v Suhi krajini, Beli krajini in drugod).

Vodnjaki, ki jih polni talna voda, imajo večinoma okrogle jaške, ki so s kamnom obzidani npr. v osrednji Sloveniji; obzidani z betonom ali opeko npr. v Prekmurju. Vgradili so iztočno cev in vodnjak opremili s pipo, včasih pa so mu dodali tudi napajalno in pralno korito (Enciklopedija Slovenije, 2000, str. 291).

Slika 3: Pogled v globino vodnjaka, ki se nahaja na Parmovi ulici na Viru.

Glede na način dvigovanja vode iz jaškov so imeli vodnjaki različne rešitve:

1. **Vodnjaki talnega horizonta** imajo obzidane odprtine ob vodnem viru ali pa imajo čez jašek položen pokrov v talni ravnini. Na pokrovu imajo odprtino s kovinskimi ali lesenimi vratci. Voda se je zajemala s posodo v roki, s posodo na drogu ali vedrom na vrvi ali verigi. V to skupino sodijo še vodnjaki, ki so sestavljeni le iz črpalke in kovinske cevi, ki je položena v vrtno ali pa zabita v zemljo. Takih vodnjakov je največ na prodnih območjih Ljubljanske kotline in sklepamo, da tudi pri nas.
2. **Vodnjaki mizastega horizonta** so v Sloveniji najštevilnejši. Nad jaškom imajo postavljen 80 do 100 centimetrov visok obod, ki je lesen, kamnit ali betonski, po obliki pa kvadratast, šesterokoten, osmerokoten ali okrogel. Takšne

vodnjake najdemo na različnih koncih Slovenije npr. v Prekmurju, na Krasu in Vipavski dolini, v Beli krajini idr. (Enciklopedija Slovenije, 2000, str. 291).

V Enciklopediji Slovenije beremo, da ločimo naslednje tipe vodnjakov:

1. **Jaškasti vodnjaki:** okrogel jašek je iz zidovja ali železobetonskih obročev, vodo zajemajo z zajemalnim čebrom (zajemalni vodnjak).
2. **Cevni vodnjaki:** prevrtina je obložena s kovinsko cevjo, premera 10 do 15 milimetrov, voda pa se dviga s črpalko.
3. **Zabiti vodnjaki:** železna cev, premera 25 do 77 milimetrov, je s konico in režami zabita v zemljo.
4. **Arteški vodnjaki:** voda pride na dan samodejno, če se nabere med dvema neprepustnima slojema in leži nivo podtalnice višje, kakor je mesto odvzema (Enciklopedija Slovenije, 2000, str. 290-294). Glede na literaturo sklepamo, da imamo na našem območju *cevne in zabite vodnjake talnega in mizastega horizonta*.

O vodnjakih beremo tudi v knjigi Staneta Stražarja *Ob bregovih Bistrice*. Vodnjak je bil včasih skoraj pri vsaki hiši razen pri bajtarjih, kar je bil tudi znak samostojnosti gospodarjev. Starejši vodnjaki so bili obloženi s prodom, novejši pa so betonirani. Vodnjaki so bili skopani do okrog 20 metrov globine.

Na Rodici so imeli stare vodnjake:

- pri Šmonu, Jakopu, Vadamu in Škrjancu.
- Rodičarjev je bil izkopan 11 metrov.
- Smolnikarjev sedem metrov in še sedem metrov zabit.

V Spodnjih Jaršah je bil skupen vaški vodnjak pri jarški šoli, sama šola pa je imela svoj vodnjak (Stražar, 1988, str. 34). Izvedele smo, da je bil šolski vodnjak zasut.

V Srednjih Jaršah je bilo več vodnjakov:

- pri Tomažku 13 metrov globok in sedem metrov zabit;
- pri Kralju 20 metrov globok;
- pri Juhantu 22 metrov globok;
- pri Ručigaju, Petku, Škoficu in Borštnarju pa so bili vodnjaki še nekoliko globlji;
- pri Bidru je bil 20 metrov globok in še sedem metrov zabit.

V Zgornjih Jaršah je bilo prav tako več vodnjakov:

- pri Zalokarju: 17 metrov globok;
- pri stari Kosmovi hiši: 15 metrov globok;
- pri tovarni Induplati: 40 metrov globok;
- pri Košenini: 21 metrov globok (S. Stražar, 1988, str. 34).

Kot beremo, so imeli nekoč vodnjak skoraj pri vsaki hiši. Iz redkih hiš, kjer vodnjakov niso imeli, so hodili po vodo v vaški vodnjak, ki se nahaja v Srednjih Jaršah. Globine vodnjakov so bile različne. Dostikrat se je dogajalo, da so prebivalci ostali brez vode, če so v bližini skopali še globlji vodnjak. To se je zgodilo na primer, ko so pri nekdanji tovarni Induplati v Zgornjih Jaršah skopali 40 metrov globok vodnjak.

Zanimivo bi bilo vse te stare vodnjake poiskati in ugotoviti, če še obstajajo ali so zasuti, vendar to ni bil cilj tokratne raziskovalne naloge.

5. PREDSTAVITEV VODNJAKOV NA OBMOČJU RODICE, JARŠ IN VIRA

1. Bedenikov vodnjak

Vodnjak je pripadal Bedenikovi domačiji v Spodnjih Jaršah. Na pokrovu je napisana letnica zgraditve vodnjaka. Zgrajen je bil novembra 1949. Postavljen je povsem zraven hiše. Vodo so uporabljali za vse potrebe: za pitje, kuhanje, za napajanje živine, pranje itd. Uporabljali so ga do zgraditve vodovoda. Polni ga podtalnica. Globok je 11 metrov in je devet metrov zabit. Vodnjak je pokrit z betonskim pokrovom šesterokotne oblike. Na sredi pokrova ima veliko črpalko za črpanje vode, pred njim pa manjšo pipo. Veseli pa bi bili, da bi ga Helios in Društvo za raziskovanje jam obnovila in bi tako bil primeren za javne ogledе.

Slika 4 in 5: Bedenikov vodnjak se nahaja na Šolski cesti 4 v Srednjih Jaršah in je v lasti Marije Slabič.

2. Joželčkov vodnjak

Vodnjak pripada Janezu Novaku iz Spodnjih Jarš. Zgrajen je bil pred 80. leti. Uporabljali so ga do zgraditve vodovoda in sicer za vse, tudi za napajanje živine. Polni ga podtalnica. Globok je 9 metrov in 9 metrov zabit. Presahnil je med leti 1970 in 1975. Zgrajen je iz železa in betona. Danes je pokrit z betonsko ploščo in opuščen.

3. Kovačev vodnjak

Vodnjak pripada Janezu Juhantu iz Srednjih Jarš. Zgrajen je bil okoli leta 1948. Uporabljali so ga do leta 1976 in sicer za vse: za gospodinjstvo in za napajanje živine. Danes ga ne uporabljajo več. Globok je 18 metrov. Med tem je enkrat presahnil in sicer leta 1976. Vodnjak je betonski, nekoč je imel tudi črpalko. Jašek ima približno meter premera. Dopustili bi obnovitev. Vhod vanj se danes nahaja sredi kovaške delavnice, zato ga nismo mogle fotografirati.

4. Pirnatov vodnjak

Vodnjak pripada Francu Pirnatu iz Srednjih Jarš. Zgrajen je bil 9. 5. 1928. Uporabljali so ga do zgraditve vodovoda in sicer za vse potrebe: za gospodinjstvo, in napajanje živine. Polni ga podtalnica. Globok je 20 metrov. Presahnil je vsako zimo. Vodnjak je zgrajen iz betona, je mizastega horizonta in nima več črpalke.

Slika 6 in 7: Vodnjak na Jarški cesti 41 v Srednjih Jaršah pripada Francu Pirnatu.

5. Tomažkov vodnjak

Vodnjak pripada Tomažkovi domačiji v Srednjih Jaršah. Zgrajen je bila leta 1843 in so ga uporabljali za pitno vodo. Danes ga uporabljajo samo še za zalivanje. Polni ga podtalnica. Globok pa je 22 metrov. Vodnjak je talnega horizonta in ima pipo.

Slika 8 in 9: Tomažkov vodnjak se nahaja na Jarški cesti 51 v Srednjih Jaršah.

6. Poljanškov vodnjak

Vodnjak pripada Poljanškovi domačiji. Zgrajen je bil leta 1948 in so ga uporabljali za pitno vodo do leta 1968. Skopan je sedem metrov, sedem metrov pa je zabit. Na zunaj je vodnjak pokrit, mizastega horizonta in brez črpalke. Dopustili bi obnovitev.

Slika 10 in 11: Vodnjak se nahaja na Papirniški 9 na Viru in pripada Jožetu Poljanšku.

7. Levčev vodnjak

Vodnjak je bil zgrajen leta 1953. Vodo iz njega so uporabljali za pitje do zgraditve vodovoda. Globok je 20 metrov. Vodnjak je betonski, mizastega horizonta s šesterokotnim pokrovom, na katerem je črpalka zelene barve. Dopustili bi, da ga obnovijo za javni ogled.

Slika 12 in 13: Vodnjak se nahaja na Žnidaršičevi ulici na Viru. Njegov lastnik je Franc Levec.

8. Urbanijev vodnjak

Kdaj je bil Urbanijev vodnjak zgrajen, ni znano. Uporabljali so ga do zgraditve vodovoda za vse potrebe: tudi za pranje in napajanje živine. Globok je 13 metrov. Vodnjak je talnega horizonta in ima črpalko, ki je srebrne barve.

Slika 14 in 15: Vodnjak na Umekovi 8 na Viru je last Vinka Urbanije.

9. Prelovškov vodnjak

Vodnjak je bil zgrajen okrog leta 1960. Vodo iz njega so uporabljali za pitje do okrog leta 1970. Globok je 12 metrov. Vodnjak je mizastega horizonta in ima šesterokoten betonski pokrov in črpalko iz sive litine.

Slika 16 in 17: Vodnjak na Maistrovi 2 na Viru, njegov lastnik je Darko Prelovšek.

10. Šmejcecvodnjak

Vodnjak je bil zgrajen leta 1962. Za pitno vodo so ga uporabljali do zgraditve vodovoda. Vodo iz njega so uporabljali tudi za zalivanje, pranje in za vse druge potrebe. Vodnjak je sedem metrov skopan in devet metrov zabit. Dopustili bi njegovo obnovo. Presahnil je, ko ni bilo dežja. Jašek je zgrajen iz proda iz Bistrice. Ima mizasti pokrov v kvadratni obliki s porezanimi koti.

Slika 18 in 19: Vodnjak se nahaja na Linhartovi 2 na Viru, njegov lastnik je Ciril Preresnik.

11. Kolblnov vodnjak

Vodnjak je bil zgrajen leta 1957. Vodo iz njega so uporabljali do leta 1985 za pitje in zalivanje. Globok je okoli 20 metrov. Presahnil je v sušnih obdobjih. Zgrajen je iz betona. Ima mizasti horizont kvadrataste oblike s porezanimi koti. Črpalka je rjave barve.

Slika 20 in 21: Vodnjak se nahaja na Linhartovi 1 na Viru. Njegova lastnica je Martina Cerar.

12. Šuštarjev vodnjak

Vodnjak je bil zgrajen pred 150 leti. Vodo iz njega so uporabljali do zgraditve vodovoda za vse potrebe. Globok je 23 metrov. Polni ga podtalnica. Vodnjak je betonski, mizastega horizonta, s črpalko.

Slika 22 in 23 : Vodnjak na Rudniški 2 v Srednjih Jaršah. Njegov lastnik je Franc Korošec.

13. Prašnikarjev vodnjak

Vodnjak je bil zgrajen pred približno 60 leti. Vodo iz njega so uporabljali za pitje, zalivanje, za hrano in drugo do zgraditve vodovoda. Polni ga podtalnica. Globok je 12 metrov. Je velik betonski, mizastega horizonta z osmerokotnim pokrovom, črpalka je zelene barve. Dopustili bi, da bi ga obnovili.

Slika 24 in 25: Vodnjak na Količevem št. 18.
Njegov lastnik je Janez Prašnikar.

14. Heridov vodnjak

Vodnjak je bil zgrajen leta 1955. Vodo iz njega so uporabljali do zgraditve vodovoda. Uporabljali so jo za vse potrebe. Polni ga podtalnica. Izkopan je pet metrov globoko in devet metrov zabiti. Presahnil je, ko je bilo suho leto. Vodnjak je betonski, talnega horizonta z ohranjeno črpalko. Usposobili za uporabo pa bi ga bolj težko, saj je nivo vode upadel.

Slika 26: Vodnjak na Maistrovi 13 na Viru.
Njegov lastnik je pa Ednac Herid.

15. Vaški vodnjak v Srednjih Jaršah

Zgrajen je bil leta 1860. Vodo iz njega so uporabljali vsi vaščani, ki sami niso imeli vodnjaka. Vodo so uporabljali za pitje, gospodinjstvo in za napajanje živine vse do leta 1980. Polni ga podtalnica Kamniške Bistrice. Globok je 25 metrov. Presahnil je leta 1957. Vodnjak je pokrit in brez črpalke. Z veseljem bi dopustili, da bi ga obnovili in usposobili za javne ogled.

Slika 27: Vaški vodnjak v Srednjih Jaršah nekoč, povzeto S. Stražar: 1988, str. 35

Slika 28: Vaški vodnjak v Srednjih Jaršah se nahaja ob Jarški cesti.

6. ZNAČILNOSTI VODNJAKOV NA OBMOČJU RODICE, JARŠ IN VIRA

Naša raziskovalna naloga je potekala od začetka novembra 2002 do konca marca 2003. Naš cilj je bil raziskati ohranjenost vodnjakov na Rodici, v Jaršah in Viru. Raziskale smo 15 vodnjakov, čeprav jih je še veliko več. Podatke smo pridobile z anketiranjem domačinov. Pri nekaterih hišah nismo dobile sogovornikov, ker ljudi ni bilo doma. Zato v raziskovalno nalogo niso zajeti vsi vodnjaki na tem območju. Za raziskovanje še preostalih vodnjakov bi potrebovale še veliko dodatnega časa.

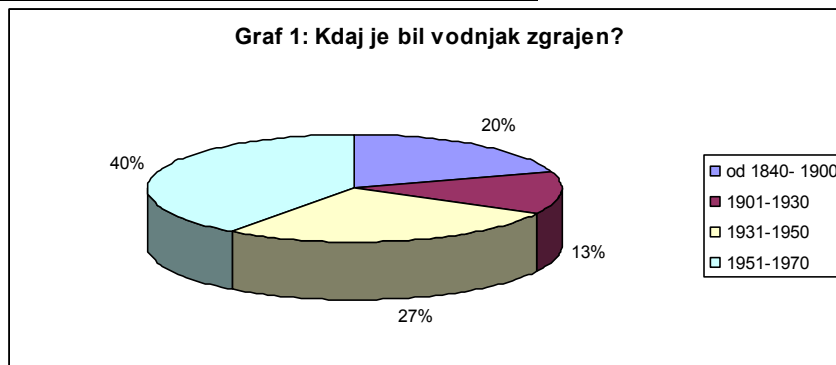
Slika 29: Prelovškov vodnjak na Viru

1. Starost vodnjakov

Večina vodnjakov je bila zgrajenih po letu 1951 (40%), 27% med letoma 1931 in 1950, 20% pa pred letom 1900.

Preglednica 1: Kdaj je bil vodnjak zgrajen?

Vodnjak št.	Odgovori
1	1942
2	1922
3	1948
4	1928
5	1943
6	1948
7	1950
8	ni podatka
9	1960
10	1962
11	1957
12	1852
13	1942
14	1955
15	1860
13	1942
14	1955
15	1860

2. Uporaba vodnjakov za pitno vodo

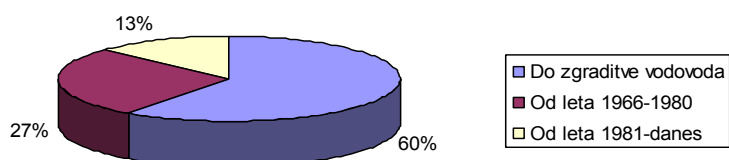
Vodnjake so uporabljali za pitno vodo do zgraditve vodovoda, nekatere pa tudi še po tem.

Preglednica 2: Do katerega leta ste vodnjak uporabljali za pitno vodo?

Vodnjak št.	Odgovori
1	do zgraditve vodovoda
2	do zgraditve vodovoda
3	do leta 1976
4	do zgraditve vodovoda
5	ves čas
6	do leta 1968
7	do zgraditve vodovoda
8	do zgraditve vodovoda
9	do leta 1970

10	do zgraditve vodovoda
11	do leta 1985
12	do zgraditve vodovoda
13	do zgraditve vodovoda
14	do zgraditve vodovoda
15	do leta 1980

Graf 2: Do katerega leta ste vodnjak uporabljali za pitno vodo?

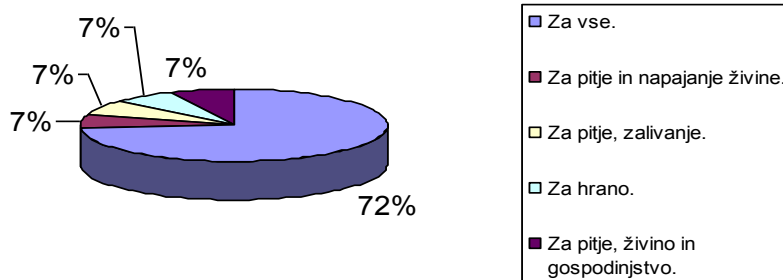
3. Uporaba vode za druge namene

Vodo iz vodnjakov so uporabljali za pitje, za gospodinjstvo, za napajanje živine in vse druge potrebe.

Preglednica 3: Za kaj ste vodo iz vodnjaka nekoč uporabljali?

Vodnjaki št.	Odgovori
1	za živino, pranje, za kuhanje - za vse.
2	za pitje, za napajanje živine.
3	za gospodinjstvo, živino - za vse.
4	za gospodinjstvo, živino - za vse.
5	za vse.
6	za vse.
7	za vse.
8	za vse.
9	za vse.
10	za vse.
11	za pitje, zalivanje.
12	za vse.
13	za hrano.
14	za vse.
15	za pitje, živino in gospodinjstvo.

Graf 3: Za kaj ste vodo iz vodnjaka nekoč še uporabljali?

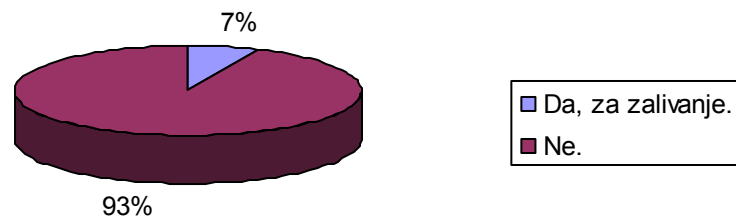
4. Uporaba vode danes

Vode iz vodnjakov danes ne uporabljajo več, razen iz Tomažkovega vodnjaka, kjer jo še vedno uporabljajo za zalivanje.

Preglednica 4: Ali vodnjak še danes uporabljate? Za kaj?

Vodnjak št.	Odgovori
1	Ne.
2	Ne.
3	Ne.
4	Ne.
5	Da, za zalivanje.
6	Ne.
7	Ne.
8	Ne.
9	Ne.
10	Ne.
11	Ne.
12	Ne.
13	Ne.
14	Ne.
15	Ne.

Graf 4: Ali vodnjak danes še uporabljate?

5. Vodni vir, ki polni vodnjak

Vse vodnjake polni podtalnica, ki se nahaja v produ in pesku Kamniškobistriške ravni.

Preglednica 5: Kateri vodni vir polni vodnjak?

Vodnjak št.	Vodni vir
1	podtalnica
2	podtalnica
3	podtalnica
4	podtalnica
5	podtalnica
6	podtalnica
7	podtalnica
8	podtalnica
9	podtalnica
10	podtalnica
11	podtalnica
12	podtalnica
13	podtalnica
14	podtalnica
15	podtalnica

Graf 5: Kateri vodni vir polni vodnjak?

6. Globina vodnjakov

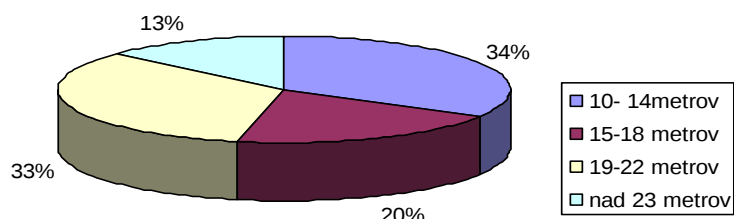
Pet vodnjakov je globokih 10 do 14 metrov in pet 19 do 22 metrov. Trije so globoki 15 do 18 metrov. Najgloblja pa sta Šuštarjev vodnjak (23 metrov) in vaški vodnjak v Srednjih Jaršah (25 metrov).

Preglednica 6: Koliko metrov je globok vodnjak?

Vodnjak št.	Globina	Globina skupaj
1	11 m skopan, 9 m zabit	20 m
2	9 m skopan, 9 m zabit	18 m
3	18 m	18 m
4	20 m	20 m
5	22 m	22 m
6	7 m skopan, 7 m zabit	14 m
7	20 m	20 m
8	13 m	13 m
9	12 m	12 m
10	7 m skopan, 9 m zabit	16 m

11	20 m	20 m
12	23 m	23 m
13	12 m	12 m
14	5 m skopan, 9 m zabit	14 m
15	25 m	25 m

Graf 6: Koliko metrov je vodnjak globok?

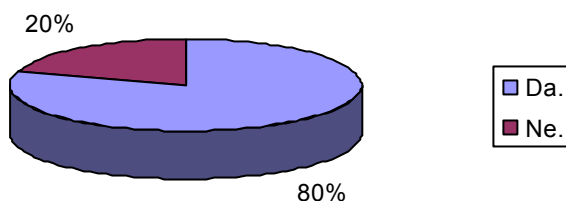
7. Presihanje vodnjakov

Večina vodnjakov (80 %) je občasno presihala in sicer zaradi suše in nizke zimske vode. Med tistimi vodnjaki, ki niso nikoli presihali, sta tudi naša najgloblja vodnjaka: Tomažkov (22 m) in Šuštarjev vodnjak (23 m).

Preglednica 7: Ali je vodnjak kdaj presahnil?

Vodnjak št.	Odgovor
1	Da, ob zgraditvi javnega vodovoda.
2	Da, okrog 1970-1975.
3	Da, leta 1976.
4	Da, pozimi.
5	Ne.
6	Da.
7	Da.
8	Da.
9	Ne.
10	Da, če ni bilo dežja.
11	Da, ko dolgo ni bilo vode.
12	Ne.
13	Da, ko ni bilo Bistrice.
14	Da, če je bilo suho leto.
15	Da, leta 1957.

Graf 7: Ali je vodnjak kdaj presahnil?

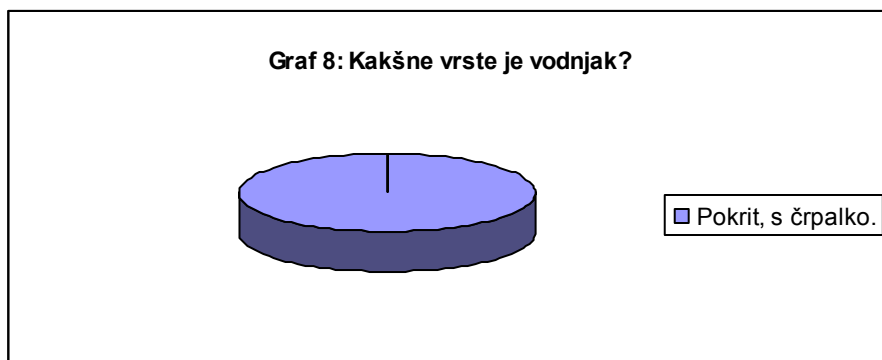

8. Vrste vodnjakov

Vsi vodnjaki so cevnega tipa, pokriti, s črpalko za črpanje vode. Njihovo notranjost nam prikazuje slika 3.

Preglednica 8: Kakšne vrste je vodnjak?

Vodnjak št.	Odgovori
1	pokrit, s črpalko
2	pokrit, s črpalko
3	pokrit, s črpalko
4	pokrit, s črpalko
5	pokrit, s črpalko
6	pokrit, s črpalko
7	pokrit, s črpalko
8	pokrit, s črpalko
9	pokrit, s črpalko
10	pokrit, s črpalko
11	pokrit, s črpalko
12	pokrit, s črpalko
13	pokrit, s črpalko
14	pokrit, s črpalko
15	pokrit, s črpalko

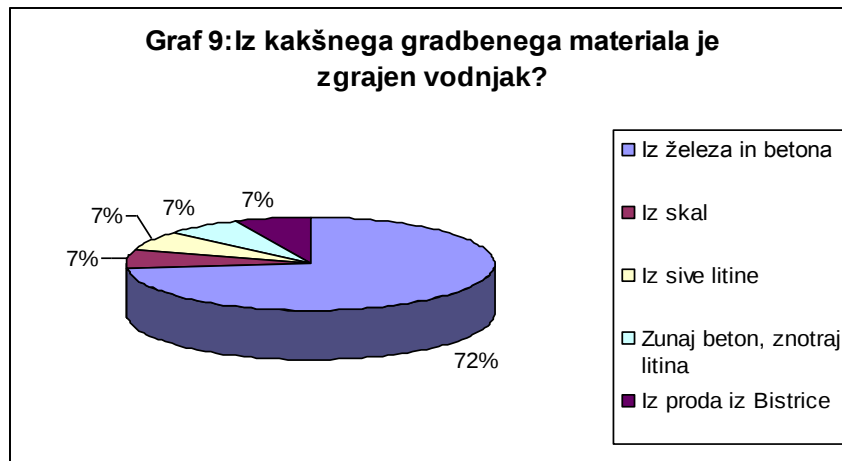
9. Gradbeni material, iz katerega je zgrajen vodnjak

Deset vodnjakov je betoniranih. Tomažkov vodnjak je narejen iz skal, Šmejcev iz prod, dva pa sta iz sive litine.

Preglednica 9: Iz kakšnega gradbenega materiala je zgrajen vodnjak?

Vodnjak št.	Gradbeni material
1	iz betona
2	iz betona
3	iz betona
4	iz betona
5	iz skale
6	iz betona
7	iz betona
8	iz betona
9	iz sive litine
10	prod iz Bistrice
11	iz betona
12	iz betona
13	iz betona

14	iz betona
15	zunaj beton, delno litina.

10. Zunanji izgled vodnjakov

Trije vodnjaki so talnega horizonta, deset pa mizastega. Pokrov pri vodnjakih mizastega horizonta je večinoma šesterokoten (šest vodnjakov), osmerokoten (trije vodnjaki) ali kvadrataste oblike (dva vodnjaka). Pet vodnjakov je pokritih, brez črpalke, ostali pa imajo črpalke s kovinskimi pipami lepo ohranjene.

Preglednica 10: Kakšen je zunanji izgled vodnjaka?

Vodnjak št.	Odgovori
1.	pokrit, s črpalko, spodaj manjša pipa, letnica
2.	pokrit, betonski pokrov
3.	pokrit, meter premera
4.	betonski, ni več črpalke.
5.	pokrit s črpalko in pipo
6.	betonski, brez črpalke
7.	betonski, s črpalko
8.	betonski, s črpalko, srebrne barve
9.	betonski, s črpalko
10.	betonski, s pipo
11.	betonski, s črpalko rjave barve
12.	betonski, s črpalko
13.	betonski, s črpalko zelene barve
14.	betonski, s črpalko
15.	betonski, brez črpalke

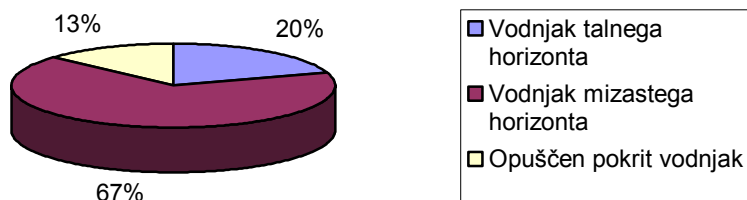
Preglednica 11: Kakšen je zunanji izgled vodnjaka?

Vrsta vodnjaka	Z ohranjeno črpalko	Brez črpalke	Skupaj
Vodnjak talnega horizonta	3	0	3
Vodnjak mizastega horizonta	7	3	10
Opuščen pokrit vodnjak	0	2	2
Skupaj	10	5	15

Preglednica 12: Kakšno obliko ima pokrov vodnjaka?

Oblika pokrova	Število vodnjakov
Kvadratast	2
Šesterokotni	5
Osmerokotni	3
Skupaj	10

Graf 10: Vrste vodnjakov po zunanjem izgledu

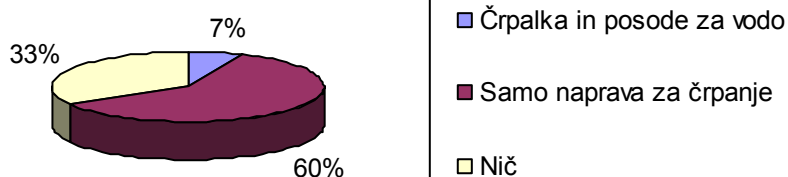
11. Ohranjenost posod za vodo in naprav za črpanje

Samo pri Tomažkovem vodnjaku imajo ohranjene tudi posode za vodo, medtem ko so črpalne naprave ohranjene pri desetih vodnjakih.

Preglednica 13: Ali so ohranjene posode za zajemanje ali naprava za črpanje?

Vodnjak št.	Odgovori
1.	Ne. Samo črpalka.
2.	Ne.
3.	Ne.
4.	Ne.
5.	Da. Posode in črpalka.
6.	Ne.
7.	Ne. Samo črpalka.
8.	Naprava za črpanje.
9.	Naprava za črpanje.
10.	Naprava za črpanje.
11.	Naprava za črpanje.
12.	Naprava za črpanje.
13.	Naprava za črpanje.
14.	Naprava za črpanje.
15.	Ne.

Graf 11: Ali so ohranjene posode za vodo in naprava za črpanje?

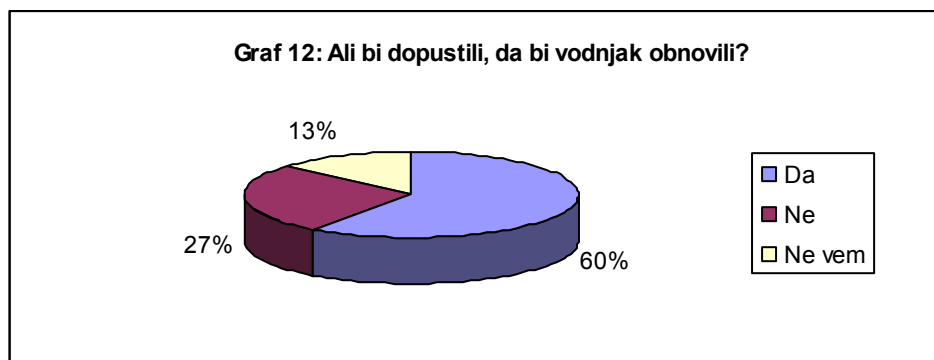

12. Pripravljenost lastnikov za obnovo vodnjakov

Tovarna Helios v okviru svojega ekološkega programa vsako leto razpisuje natečaj za obnovo vodnjakov. Zato smo naše sogovornike povprašali, če bi dopustili, da bi njihove vodnjake obnovili in spet usposobili za črpanje vode. Večina lastnikov si želi, da bi vodnjake obnovili.

Preglednica 14: Ali bi dopustili, da bi vaš vodnjak obnovili?

Vodnjak št.	Odgovori
1	Da.
2	Ne vem.
3	Da.
4	Ne.
5	Da.
6	Da.
7	Da.
8	Ne.
9	Ne.
10	Da.
11	Da.
12	Ne.
13	Da.
14	Ne vem.
15	Da.

7. RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

Vodnjaki na našem območju so bili izkopani, nato pa še več metrov zabiti v peščena tla. Skupna globina posameznih vodnjakov (izkopanih in zabitih) znaša od 12 do 25 metrov. Najstarejši vodnjak je bil izkopen leta 1843, naslednji 1860, ostali pa po letu 1900. Večinoma so okrogli jaški grajeni iz betona, zgoraj pa so pokriti in imajo črpalko. Večina vodnjakov (67 %) je mizastega horizonta, 20 % je talnega horizonta, 13 % v raziskavo vključenih vodnjakov pa je pokritih in opuščanih. Večina vodnjakov (67 %) ima ohranjene črpalke za črpanje vode. Vodo iz vodnjakov so uporabljali za pitno vodo in vse druge potrebe, dokler niso zgradili vodovoda. Vodnjake je polnila talna voda, ki je včasih tudi presahnila, predvsem v času dolgotrajne suše, zimske nizke vode ali v primeru zgraditve globljih vodnjakov v bližini. Med tistimi vodnjaki, ki

niso nikoli presihali, sta tudi dva najgloblja vodnjaka: Tomažkov (22 m) in Šuštarjev vodnjak (23 m). Lastniki vodnjakov so večinoma pripravljeni vodnjake tudi obnoviti.

Naša raziskava žal ne zajema vseh vodnjakov na tem območju. Kljub temu upamo, da smo razkrile vsaj nekaj zanimivosti o vodnjakih na območju Rodice, Jarš in Vira.

Na podlagi našega raziskovalnega dela predlagamo, da se obnovi predvsem zelo globok vaški vodnjak v Srednjih Jaršah (globina 25 m), ki je bil nekoč pomemben za vse vaščane, ki sami niso imeli vodnjaka. Poleg opisanih vodnjakov, katerih lastniki si želijo obnove, pa predlagamo tudi obnovo Škofičevega vodnjaka v Spodnjih Jaršah, ki ima zelo lep okrogel kamnit obod in zgornji leseni del.

Slika 30: Škofičev vodnjak v Spodnjih Jaršah
na Jelovškovi ulici 2

8. LITERATURA IN VIRI

8.1. Literatura

- Enciklopedija Slovenije: 14. knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000, str. 290-294.
- Stane Stražar: Ob bregovih Bistrice; od Rodice do Duplice in Radomelj z okolico. . Radomlje: Kraljeva skupnost, 1988.

8.2. Ustni viri:

- Marija Slabič, Spodnje Jarše, Šolska ulica 4a
- Janez Novak, Srednje Jarše, Jarška cesta 17
- Janez Juhant, Srednje Jarše, Jarška cesta 28
- Franc Pirnat, Srednje Jarše, Jarška cesta 41
- Janez Pušak, Srednje Jarše, Jarška cesta 51
- Jože Poljanšek, Papirniška 9, Vir
- Franc Levec, Žnidaršičeva 6, Vir
- Vinko Urvbanija, Umekova 8, Vir
- Darko Prelovšek, Maistrova 2, Vir
- Ciril Preresnik, Linhartova 2, Vir
- Martina Cerar, Linhartova 1, Vir
- Franc Korošec, Rudniška 2, Srednje Jarše
- Janez Prašnikar, Količevo 12
- Ednac Herid, Maistrova 13, Vir

9. PRILOGE

- Karta: Lega in globina vodnjakov

